БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

1000 София, ул. "Сердика", № 4, ет.III, тел. 987-49-02, e-mail: ipn_ban@bas.bg

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Ирена Цонева Илиева

член на научното жури съгласно Заповед № РД-09-119/02.12.2015 г. на гл. ас. д-р П. Бончовски - и.д. научен секретар, заместващ зам.-директора по Заповед № РД-15-01-101/26.11.2015 г. за присъждане на образователната и научна степен „доктор" на

Елена Иванова Стоянова

на тема „МЕЖДУНАРОДНОПРАВНА УРЕДБА НА БОРБАТА С КИБЕРПРЕСТЪПЛЕНИЯТА"

I . Обща оценка на кандидата

Елена Иванова Стоянова е зачислена като задочен докторант по Международно право и международни отношения (към момента на зачисляването с шифър 05.05.15) на 1 януари 2008 г. (Заповед № 13 от 30.01.2008 г.), с научен ръководител проф. д-р Ирена Илиева и тема на дисертацията "Международноправна уредба на борбата с киберпрестъпленията". Четиригодишния срок на докторантурата й беше продължен с една година по нейна молба до 31 декември 2012 г. Отчислена е с право на защита, считано от 01.01.2013 г. със Заповед № РД-09-102/11.01.2013 г. на и.д директора на ИДП.

Средното си образование е завършила в 91 Немска езикова гимназия „Проф. К. Гълъбов", София и като частна ученичка Първа английска гимназия, София. Магистър е по право от Университета в Манхайм, Германия. Работила е като асистент за различни фирми със седалище в Германия, като правен съветник в CMS Reich-Rohrwig Hainz, юрисконсулт в Skrill Ltd и VoiceCash Services GmbH – Мюнхен, Германия, адвокат в САК.

II. Общо описание на представения дисертационен труд

Дисертационният труд има за предмет на изследване една сравнително нова категория престъпления от международен характер: киберпрестъпленията и международноправната уредба за борба с тях. Актуалността на този труд е несъмнена поради съществуващите предизвикателства в преодоляването на това явление, породено от глобализация на световната икономика и ускореното развитие на информационните технологии. Проблемите, свързани с киберпрестъпленията, не са били досега предмет на цялостно и задълбочено научно изследване в българската международноправна литература. Темата несъмнено е дисертабилна и представлява голям теоретичен и

практически интерес. Киберпрестъпленията по своето естество надхвърлят националните граници и борбата срещу тях може да бъде ефективна единствено чрез международно сътрудничество. Това обуславя и необходимостта от изследването на този аспект и подчертаването на важната роля на съвместните усилия на международноправните субекти.

Представен е дисертационен труд в обем от 225 страници и 421 цитирания под линия. Той е структуриран в три глави, списък на използваните съкращения, въведение и заключение и списък на използваната литература. Структурата отразява интердисциплинарността на изследването, като Глава Първа е с относително малък обем, но другите две глави са съразмерни съобразно предмета на изложение.

Във въведението Е. Стоянова обосновава актуалността и интердисциплинарността на предмета на изследане, сполучливо определя „триединния характер“ на дисертационния труд, изяснява използваната методология.

Глава Първа (в обем от 13 с.) е посветена на възникването и еволюирането на киберпрестъпленията в контекста на създаването и развитието на интернет. Авторката разграничава понятиета за „киберпространство“ и „интернет“, справедливо сочи, че „историята на интернет престъпленията е почти толкова стара, колкото и самия Интернет“ (с. 21). На основата на статистически данни докторантката прави обоснован извод, „че размерите на скритата престъпност в компютърната среда са значително по-високи от традиционната престъпност“ (с. 27). Историческият преглед позволява да се докажат големите щети и загуби в резултат на разнообразните киберпрестъпления.

Глава Втора (в обем от 84 с.) има за предмет понятието и видовете киберпрестъпления. Параграф 1 анализира изключително важния проблем за понятието „киберпрестъпление“ на базата на международноправни актове, доктрината, както и българското вътрешно законодателство (НК). Справедливо е поставен въпросът дали е допустимо разширително тълкуване на понятието „киберпрестъпление“ от наказателноправна гледна точка. Е. Стоянова предлага приемането на широко определение, което да бъде приложимо спрямо потребностите на различните държави, но и да отговаря на бързото развитие на компютърните технологии.

В параграф 2 е направена е класификация на киберпрестъпленията в различни групи, която е основана върху систематизацията им в Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство. Те са разделени в следните групи: престъпления срещу тайната, неприкосновеността и възможността за ползване на компютърни данни и системи; компютърни престъпления; престъпления, свързани със съдържанието; престъпления, свързани с авторското право и сродните му права; други видове киберпрестъпления.

Задълбочено са разработени проблемите, свързани с нерегламентиран достъп (хакерство), възпрепятстване функционирането на компютърни системи, въвеждането на вредоносни компютърни програми, компютърния саботаж, незаконно прихващане на данни; компютърната фалшификация и измама, престъпленията срещу тайната и неприкосновеността на компютърни данни и системи, престъпленията, свързани със съдържанието, с авторското право и сродните му права, престъпления против интелектуалната собственост, детската порнография в интернет, кибервойната и

кибертероризма, деянията в сферата на електронните платежни инструменти, изпирането на пари и др.

Глава Трета (95 с.) е същностна за дисертационния труд. Тя анализира нормативната уредба на борбата срещу престъпленията в киберпространството. В параграф 1 подробно е представена и изследвана регламентацията на борбата срещу киберпрестъпленията в ЕС и Съвета на Европа. Авторката подробно разглежда развитието на материята, която е уредена главно в съобщения, рамкови решения и препоръки в ЕС.

Сърцевината на дисертационния труд е анализът на Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство. Тя е проучена всеобхватно, както в материалноправните, така и в процесуалните й аспекти. Специално внимание е отделено на въпроса за юрисдикцията при киберпрестъпленията. Както сочи Е. Стоянова „Конвенцията за киберпрестъпленията не дава ясни критерии за определяне на locus delicti“ (с. 174). Обоснован е изводът на докторантката, че „Създаването на общ режим рискува да не устои на бързото развитие на този тип деяния, а постоянното му актуализиране на този етап е непосилна задача за всяка юрисдикция, както и за международната правна рамка“. (с. 176). Отразени са и някои други инициативи на универсално ниво и на международни неправителствени организации. Сред актовете на ООН са представени Ръководство за компютъризираните файлове с лични данни, Наръчникът за превенция и контрол на свързаните с компютрите престъпления и др.

Заключението съдържа оценки, изводи и препоръки. Сред тях следва да се открои предложението *de lege ferenda* за кодификация на нормативната уредба на ниво ЕС: политиката на киберсигурност в ЕС. (с. 208).

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд.

Сред общотеоретичните приноси следва на първо място да посоча избора на предмета на изследване: международноправната уредба на борбата срещу киберпрестъпленията ще заема все по-осезаемо място в усилията на държавите и тяхното сътрудничество за справяне с тази транснационална престъпност.

- Към тази категория приноси отнасям интердисциплинарният метод на изследване. За първи път в българската правна доктрина научно изследване се поставя на триединна основа: киберпространството, международно публично право и международно наказателно право;

- Пълният анализ и класификация на съществуващите киберпрестъпления с изясняване на характеристиките им като транснационални престъпления от международен характер;

- Направен е сравнителноправен анализ на международната уредба на борбата срещу киберпрестъпленията и вътрешноправната регламентация във водещи държави като Германия, Обединеното кралство, Холандия и др.

- От доктринална гледна точка е анализиран въпросът: може ли да се счита за намеса във вътрешните работи на дадена държава, ако разследващите органи на друга

държава се сдобият с онлайн достъп до компютърната система на държавата, и копират данни от нея. Изводът на авторката е, че използването на данни чрез онлайн достъп до системата на друга държава не само би представлявало намеса във вътрешните й работи, но попада дори в категорията на хакинг атаките, (с. 183);

- Критичният преглед на съдебната практика а CEO/сега CEC, както и на върховните съдилища на Германия, Холандия и др. относно киберпрестъпленията.

Практически приноси на труда.

- Към практическите приноси отнасям анализа на текстът на чл. 32 (като специална разпоредба за взаимопомощ при привременни мерки) (с. 184);

- Изясняването на разследването на киберпрестъпленията (чл. 14 до чл. 21 от Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство) (с. 186 – 194);

- Предложения de lege ferenda да се извърши кодификация на обширната и понякога противоречива нормативна уредба, свързана с киберпрестъпленията и противодействията срещу тях, с оглед гарантиране правата на гражданите. (с. 196);

- Правната допустимост на тайното разследване и авторовият извод, че то остава под въпрос. (с. 197);

- Разглеждането на проблематиката на изземването и по-специално дали копирането на дадени файлове може да бъде разглеждано като изземване (с. 198);

- Представен е сериозният въпрос за ролята и отговорността на интернет доставчиците при разследването на киберпрестъпленията;

- Предложението *de lege ferenda* да се предвидят по-високи санкции за доставчиците на интернет услуги при възпрепятстване на разследващите органи за извършени киберпрестъпления. (с. 203);

- Предложението *de lege ferenda* за криминализирането на покупко-продажбата на оръжие по интернет.

За общите научни достойнства и приноси на труда съществено значение има и фактът, че в периода на завършването на дисертационния труд Е. Стоянова има отпечатани три статии по темата на доктората, посочени в автореферата.

Следва да подчертая и някои личностни характеристики на Елена Стоянова. В процеса на обучението в докторантура тя прояви способност да разработва самостоятелно сложна научна проблематика. Задълбоченост, трудолюбие и последователност са качества, които докторантката притежава и доказа.

IV. Критични бележки и препоръки

Сред тях на първо място поставям структурата на дисертационния труд, с определено несъразмерно малката Глава Първа. Препоръчвам на Е. Стоянова да продължи изследванията в материята, защото тя е оставила „отворени“ много важни за бъдещото развитие на тази международноправна уредба въпроси.

V. Заключение:

Изборът на темата на изследването, способността да се работи прецизно с голяма по обем специализирана литература, уменията за интердисплинарен подход доказват формирани способности и умения за научноизследователска дейност.

В заключение, давам положителна оценка на дисертационния труд и убедено препоръчвам научното жури да присъди на Елена Иванова Стоянова образователната и научна степен „доктор” по право/международно право и международни отношения.

София, 23 февруари 2016 г.

Проф. д-р Ирена Илиева